

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

- ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τόμος ΙΙΙ-1974. Ἐπιμέλεια: Κ. Α. Δημάδης.
Ἴδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Θεσσαλονίκη 1976, σ. XL-420. Παράρ-
τημα, τόμ. ΙΙΙ-1974 ὑπὸ τοῦ ἴδιου, Θεσ/κη 1976, σ. XV-285.

1. Εἶναι ἴσως περιττὴ ἡ ἔξαρσις τῆς σπουδαιότητος διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ τοὺς εἰδικούς ἐρευνητάς παντὸς συστηματικοῦ βιβλιογραφικοῦ ἔργου, τοῦ διανοήσαντος τὸ ἕλον πεδῖον, ἐφ' οὗ ἐκαλλιεργήθησαν πάντα τὰ θέματα τῆς περιοχῆς τούτου καὶ παρέχοντος τὰς κλεῖδας τῶν θυρῶν, δι' ὧν βοηθεῖται ὁ οἰοσδήποτε νέος ἐρευνητὴς νὰ βαδίσῃ ἐν ἀσφαλείᾳ πρὸς διερεύνησιν τοῦ θεματός του. Ἄλλ' εἶναι ἔτι μεῖζων ἡ ἀξία καὶ σημασία τοῦ συστηματικοῦ βιβλιογραφικοῦ ἔργου, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν καθόλου «Βαλκανικήν» βιβλιογραφίαν, τὴν κατ' ἐξοχὴν ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἐνδιαφέρουσαν, ἥτις καὶ λόγῳ τῆς σλαβικῆς γλώσσης, γνωστῆς εἰς ὀλίγους Ἕλληνας σλαβομαθεῖς, καὶ δυσπρόσιτος εἶναι καὶ ἀγνωστος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Εἶναι λοιπὸν ἄξιον συγχαρητηρίων τὸ «Ἴδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου», ὅπερ ἐκτὸς τῶν σπουδαίων ἔργων του ἐπὶ πολλῶν ἄλλων πεδίων, υἰοθέτησεν ἀπὸ μακροῦ τὴν βιβλιογραφικὴν ἐνημέρωσιν ἡμῶν διὰ τῆς «Βαλκανικῆς Βιβλιογραφίας».

2. Ἐχὼ ἐνώπιόν μου μόνον τὰ ἀνωτέρω σημειωθέντα δύο ἔργα, ἅτινα ἐπιμελῶς καὶ φιλοτίμως ἤγαγεν εἰς πέρας ὁ Κ. Α. Δημάδης. Μετὰ τὴν λίαν διαφωτιστικὴν Εἰσαγωγὴν, παρατίθεται ὁ Πίναξ τῶν περιεχομένων, κατὰ τὴν ἀκόλουθον μεθόδουσιν: Α. Βραχυγραφίαι. Βιβλιογραφία. Α. Γενικά: Ι. Βιβλιογραφίαι, κατάλογοι χρῶν. ΙΙ. Παλαιογραφία, χφα, ἀρχαῖαι ἐπιγραφῆς κλπ. ΙΙΙ. Τυπογραφεῖα, ἐκδότες κλπ. ΙV. Περιοδικά. V. Λεξικά. VI. Μουσεῖα, βιβλιοθῆκες, συλλογές, ἐκθέσεις κλπ. VII. Ἐπιστημονικά ἴδρύματα, σωματεῖα, κέντρα ἐρευνῶν κλπ. VIII. Συνέδρια, συμπόσια. — Ἀκολουθεῖ ἡ εἰδικὴ τῶν κλάδων βιβλιογραφία, ὡς ἐξῆς: Β. Φιλοσοφία. Γ. Θρησκεία — Ἐκκλησία. Δ. Πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπιστῆμης. Ε. Τέχνη. ΣΤ. Γλωσσολογία. Ζ. Φιλολογία, λογοτεχνία. Η. Ἱστορία. Πίναξ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

3. Τὸ Παράρτημα τοῦ ΙΙΙ τόμου, τὸ ἐκ σελ. 285, ἐκτὸς τῆς σπουδαίας Εἰσαγωγῆς, περιλαμβάνει: Β. Κόντη, Ἡ Βαλκανικὴ Συμμαχία τοῦ 1912 καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἀλβανίας. Ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογία ἐν Βουλγαρία κατὰ τὸ 17 — 18 αἰ. Τὸ Βελιγράδι καὶ ἡ Σερβία ἐν ἔγγραφο τοῦ Ἀρχελοῦ τοῦ Δήμου τοῦ Σεμλίνου κατὰ τὰ ἔτη 1739-1804. Βιβλίο 1, 1739-1788. Τὰ λαϊκὰ βιβλία ἐν Ρουμανικῇ φιλολογίᾳ. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπίδρασις ἐν τῇ ρουμανικῇ χώρῃ. Μερικῆς ἀπόρρητης ἀναμνήσεως γιὰ τὴν τουρκοελληνικὴν σχέσιν. Περιληπτικὴ μετάφρασις Περὶ Κύπρου. Μία φωνὴ ἀπὸ τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς τοὺς Τούρκους τῆς Κ/πλόεως γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ρωμῆικὴν σφαγὴν ἐν χρόνῳ τοῦ ἔθνικοῦ Ἀγῶνα. Οἱ ἐγκαταστάσεις ἐθνοτήτων ἐν Τουρκίᾳ καὶ τὸ Κάρς. Οἱ Ρουμανο-βυζαντινῆς σχέσεις ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Α.Δ. Ξενοπόλ. Τὸ Βουκουρέστι τὴν ἐποχὴν τῶν Φαναριωτῶν. Τὸ τέλος τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων. Ὁ Ἰ. Καποδίστριας καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐθνικὴ Κίνησις κατὰ τὰ ἔτη 1809-1822. Τρεῖς Βυζαντινοὶ ναοὶ τοῦ Μπερατιοῦ. Ἡ Βαλκανικὴ γλωσσολογία σήμερον. Τὸ πρόβλημα τῆς Μακεδονικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ. Τὰ δέκα χρόνια

τοῦ Βαλκανικοῦ Ἰνστιτούτου. Τουρισκὰ ἔθιμα στὰ ἔπη τῆς Ἰλιάδας καὶ τῆς Ὀδύσσειας. Ἐνας ἀγνωστος ἀγωνιστὴς γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Μακεδονίας — Ἀγγελῆς Γάτσος. Στοιχεῖα γιὰ τὴ βουλγαρικότητά του, Λεξιλογικὲς ἰδιομορφίες τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας στὴ Δυτικὴ Μακεδονία — Ἦλιος γιὰ διαλεκτολογικὸ Λεξικό. Γιὰ μερικοὺς ἀγνώστους καὶ γνωστοὺς Ἑλληνας στὴ Ρωσία κατὰ τὸ 18. αἰ. Συλλογὴ ὕμνων. Σημειώσεις γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ χροιά ποῦ φυλάσσονται στὰ σοβιετικὰ Ἀρχεῖα. Τὸ πρόβλημα τῆς Μακεδονίας. Ἔργα τοῦ Χότζα. Σχετικὰ μὲ τὴν Ἀναστασιούπολη. Σύμμεικτα γιὰ τὰ σημερινὰ Ρωσοελληνικὰ καὶ Ἑλληνορωσικὰ Λεξικά.

4. Οἱ φιλότιμοι συνεργάται καὶ μεταφρασταὶ τῶν μελετῶν εἶναι κατὰ σειρὰν τῶν ἀρθρων οἱ ἑξῆς: Β. Κόντης, Δ. Λουκίδου—Μαυρίδου, Ι. Α. Παπαδριανοῦ, Α. Ε. Καραθανάσης, Κ. Ἀνδρεάδης, Σ. Χριστοφορίδης, Β. Δημητριάδης, Κ. Ἀνδρεάδης, Α. Ε. Καραθανάσης, Α. Ε. Καραθανάσης, Κ. Κ. Παπουλίδης, Τ. Γιοχάλας, Ι. Θ. Λαμψίδης, Α. Α. Ἀγγελόπουλος, Δ. Λουκίδου-Μαυρίδου, Κ. Ἀνδρεάδης, Κ. Γ. Σταλίδης, Κ. Κ. Παπουλίδης. Τοῦ αὐτοῦ, Γεωργία Ἰωαννίδου-Μπιτσιάδου, Κ. Α. Δημάδης, Κ. Κ. Δημάδης, Β. Κόντης, Κ. Κ. Παπουλίδης. Τοῦ αὐτοῦ.

5. Προσπάθησα νὰ συντομεύσω τὴν περιγραφὴν διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνω τὸ κείμενον μὲ λεπτομερείας. Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἐπιθυμῶ νὰ ἐξάρω ἰδιαιτέρως εἶναι ἡ ἀνυπολόγιστος ἀξία τῶν δύο τούτων ἔργων καὶ ἡ ἀκάματος προσπάθεια πάντων τῶν συνεργασθέντων λογίων νὰ δώσουν εἰς τὸ πολὺ Ἑλληνικὸν δημόσιον καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην σπουδαῖα ἐφόδια ἐρεύνης τῶν ποικίλων θεμάτων, ἅτινα ἰδιαιτέρως σήμερον ἐνδιαφέρουν πάντας τοὺς Ἑλληνας, ὅπουδῆποτε γῆς. Ἀλλὰ θὰ μὲ συγχωρήσουν οἱ συντάκται τῶν τόμων, διότι δὲν ἠκολούθησα ἐν παντὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν, ὡς καὶ τὴν διάθεσίν των πρὸς πρωτοποριαν ἐν τῇ στίξει τῶν λέξεων μὲ τὴν μονοτονίαν διὰ τῆς χρήσεως μόνης τῆς ὀξεύσεως! Διατί ὄχι τῆς τελείας στιγμῆς; Ἄς μὲ συγχωρεῖ ὁ ἐπιμεληθεὶς τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀνά χεῖρας τόμων κ. Κ. Α. Δ η μ α δ η ς ἐὰν δὲν δύναμαι ἐν τοῖς ἀμφισβητούμενοις ἐθνικοῖς ζητήμασιν, ὅποῖον εἶναι καὶ τὸ μέγα γ λ ω σ σ ι κ ὸ ν πρόβλημα, νὰ ἐμφανίζωμαι ἐν πνεύματι δῆθεν προοδευτικῷ, ἴσως ἐπαναστατικῷ, μόνον ἴσως ἐκ πνεύματος ἐπιδείξεως καὶ πρωτοπορικῆς ἐμφανίσεως. Ἡ Γλῶσσα δὲν ἐπιβάλλεται κατ' ἐμέ, ἀλλ' ἐξελλίσσεται. Ἡ Ἑλλὰς ἠτύχησε νὰ πλουτήσῃ διὰ τῆς σοφίας τῶν μεγάλων τέκνων τῆς καὶ ἑαυτὴν γλωσσικῶς καὶ ἐκφραστικῶς, ἅμα δὲ καὶ νὰ πλουτίσῃ καὶ συνεχῶς νὰ δανεῖξῃ ἐκ τοῦ ἰδίου γλωσσικοῦ τῆς πλούτου ὄλων τῶν λαῶν τὰς γλώσσας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Θὰ παύσωμεν οἱ Ἑλληνας ἐκ μοντερνιστικοῦ πνεύματος κινούμενοι νὰ γνωρίζωμεν τὰς ὥραιας μορφὰς τοῦ ἀρχαίου Λόγου καὶ νὰ διακρίνωμεν τοὺς πρὸς τοὺς κλασσικοὺς δεσμούς μας, εἰς μικρὰν μερίδα νέων ἐπαφίοντες τὴν ἐκμάθησιν τῶν κλασσικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἐκπάγλου εἰς ὥραιότητα γλωσσικοῦ ἐκφραστικοῦ των πλούτου; Εἶμαι φίλος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας, ἣν θεωρῶ συνέχειαν τῆς ἀττικίζουσης γλώσσας. Καὶ δικαίως ὑπερηφανευόμεθα οἱ Ἑλληνας δι' ὅσα ὥραιότατα ἐδημιουργήθησαν διὰ ταύτης ἐπὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ πεδίου, τοῦ τε πεζοῦ καὶ τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Εἶμαι καὶ ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας διὰ μεταφράσεων ἐπιτυχῶν τῶν κλασσικῶν μας συγγραφέων. Ἀλλὰ δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Τί μᾶς πταλεῖ ἡ ἀττικὴ, ἡ καθαρὰ, ἡ ἀρχαία ἔστω γλῶσσα, ὥστε νὰ τὴν ρίψωμεν εἰς τὸν καιάδα τῆς ἀφανείας; Οἱ Ἑλληνας παρασυρόμεθα πολλὰκις ἐξ ἐπικαίρων συναισθηματικῶν καταστάσεων καὶ ρέπομεν εἰς θέσεις ἀρχαίας, λησμονοῦντες ὅτι τὰ αἰσθήματα συγχέουν τὸν νοῦν καὶ παρωθοῦν οὐχὶ σπανίως εἰς φαντισμοὺς, ἐγγιζοντας τὸν παραλογισμόν!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Εὐσεβίου Καισαρείας, "Ἀπαντα τὰ ἔργα. 1. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α-Γ. Εἰσαγωγὴ-κείμενον-μετάφρασις-σχόλια ὑπὸ Παναγ. Κ. Χρήστου ("Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀριθ. 28. Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς». Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσ/κης, Θεσ/κη 1977), σ. 370.

1. Ὁ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Καθηγητῆς τῆς Πατρολογίας ἀγαπητὸς συνάδελφος καὶ δοκιμώτατος συγγραφεὺς Παν. Κ. Χρήστου, ἐπεμελήθη τῆς ἐκλαϊκευτικῆς ταύτης ἐκδόσεως τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας» τοῦ Εὐσεβίου. Ὁ πρῶτος οὗτος τόμος περιλαμβάνει τὰ τρία πρῶτα βιβλία. Μετὰ συνοπτικὸν Πρόλογον πρὸς αἰτιολόγησιν τῆς τῷ πρῶτον εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἐσχολιασμένης μεταφράσεως τοῦ ἀνά χειρᾶς ἔργου τοῦ στρυφνοῦ εἰς διατύπωσιν τῆς ἐκφράσεως ἱστορικοῦ Εὐσεβίου, ὁ σ. ἐκθέτει εἰς ἐκτενῆ Εἰσαγωγὴν τὰ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ καθόλου βίου αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς συγγραφικῆς του πολυμερεστάτης δραστηριότητος. Ἐξετάζει ὁ σ. κατὰ σειρὰν τὰ ἀκόλουθα συγγράμματα, αἰτιολογῶν δέοντως τὸ περιεχόμενον ἐκάστης κατηγορίας, ἦτοι α' τὰ Ἀπολογητικά, β' τὰ Ἱστορικά, γ' τὰ Ἑρμηνευτικά καὶ δ' τὰ Δογματικά. Ἀκολουθεῖ ἡ λεπτομερεστέρα ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας» τοῦ Εὐσεβίου, ἐπισημαίνονται δὲ ἰδιαιτέρως τὰ ἐξῆς σημεῖα: α. Ἡ ἔννοια τῶν «διαδοχῶν», β) Τὰ σπουδαῖα γεγονότα, γ) Γίνεται ἰδιαιτέρα μνεῖα τῶν διαπρεπῶν ἐκκλησιαστικῶν προσωπικοτήτων, δ. τῶν θεολογικῶν προσωπικοτήτων, ε. ἐκτίθενται αἰρέσεις, στ. αἱ περιπέτειαι τῶν Ἰουδαίων, ζ. οἱ διωγμοὶ καὶ η. ἰδιαιτέρως ὁ τελευταῖος διωγμὸς. Ὡς πρὸς τὴν «σύνθεσιν» τοῦ ἔργου ὁ σ. παρέχει συντόμους, ἀλλὰ περιεκτικὸς χαρακτηρισμὸς, ὁμιλῶν α' περὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ ἔργου, β' περὶ τῶν πηγῶν, γ' περὶ τῆς συντάξεως καὶ διαιρέσεως αὐτοῦ, ἀναλυτικῶς δι' ἕκαστον βιβλίον καὶ τέλος ἐκτίθησιν ἐν συντομίᾳ τὰ τῆς παραδόσεως διὰ τῶν χφων τοῦ ἔργου.— Κατακλείει δὲ τὴν Εἰσαγωγὴν του δι' ἐπιλογῆς τῶν σπουδαιότερων ἐκδόσεων τῶν συγγραμμάτων τοῦ Εὐσεβίου γενικῶς καὶ διὰ καταχωρισμῶν τῶν σπουδαιότερων μελετῶν περὶ Εὐσεβίου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

2. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ κειμένου εἰς τὴν καθαρὰν νεοελληνικὴν γλῶσσαν εἶναι τῷ ὄντι ὑποδειγματικῆ. Σαφὴνεια καὶ ἀπλότης ἀποτελοῦν τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ἐπιτυχοῦς ἐρμηνείας τοῦ κειμένου. Ὁ Καθηγητῆς Παν. Κ. Χρήστου εἶναι ἱκανὸς χειριστῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου καὶ γνωρίζει νὰ σκοπεύῃ ὀρθῶς τὰς λέξεις καὶ τοὺς ὅρους, δι' ὧν τὸ ἀρχαῖον κείμενον ἀποδίδεται εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εὐστόχως. Ὁ τόμος περατοῦται διὰ τοῦ Πίνακος ὀνομάτων καὶ πραγμάτων καὶ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων, μάλιστα δι' ἀναλύσεως ἐκάστου ἐπὶ μέρους τῶν τριῶν (Α-Γ) βιβλίων τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας» τοῦ Εὐσεβίου. Εὐχόμεθα, ἵνα καὶ οἱ μέλλοντες νὰ δημοσιευθῶσιν ἐν συνεχείᾳ τόμοι ἀποδειχθοῦν ἰσάξιοι τοῦ ἀνά χειρᾶς πρῶτου τόμου.

Συνιστῶμεν ἐκθύμως τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἔργου, ἐν τῇ πεποιθῆσει ὅτι θ' ἀποβῇ τοῦτο ὠφέλιμον οὐ μόνον εἰς τοὺς Θεολόγους καὶ γενικώτερον τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τοὺς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἐπιστήμονας, ἱστορικοὺς, φιλόλογους καὶ νομικοὺς, ἐντελῶς δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

1. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, "Ἀπαντα τὰ ἔργα, 3, Λόγοι Ἀπολογητικοί. ("Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀριθ. 23. Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς». Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσ/κης, Θεσ/κη 1976. — Ἐπόπται: Παν. Κ. Χρήστου καὶ Στερ. Ν. Σάκκος. Ἐπιμεληταί: Θεόδ. Ν. Ζήσης καὶ Βασ. Σ. Ψευτογκᾶς. Ἰπεύθυνος συντάξεως:

- Ἐλ. Μερετάκης), σελ. 324. Εἰσαγωγαι-κειμενον-μετάφρασις-σχόλια ὑπὸ Παναγ. Παπαευαγγέλου.
2. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, "Ἀπαντα τὰ ἔργα. Ἄριθ. 4. Λόγοι Δογματικοί (ΚΖ'-ΛΑ', Κ', Μ'). Εἰσαγωγή-κειμενον-μετάφρασις-σχόλια ὑπὸ Στεργ. Ν. Σάκκου, Θεσ/κη 1976, σελ. 405 (Ἐπόπται: Παν. Κ. Χρήστου καὶ Στερ. Ν. Σάκκος. Ἐπιμεληταί: Θεόδ. Ν. Ζήσης καὶ Βασ. Σ. Ψευτογκᾶς).
3. Ἄριθ. 5. Γρηγ. Θεολ. Λόγοι Ἑορταστικοὶ-Ἡθικολογικοί. Εἰσαγωγή-κειμενον-μετάφρασις-σχόλια Νικ. Ἐμμ. Ἀποστολάκη, Θεσ/κη 1977, σ. 492. Ἐπόπται: Παν. Κ. Χρήστου καὶ Θεόδ. Ν. Ζήσης. Ἐπιμεληταί: Βασ. Δ. Φανουργάκης καὶ Ἐλευθ. Γ. Μερετάκης.
4. Ἄριθμ. 8 Γρηγ. τοῦ Θεολ. 1. Ὁ Χριστὸς πάσχων. Δ. Ἐπη Δογματικά. Εἰσαγωγή μετάφρασις-σχόλια Ἰγνατ. Σακκαλῆ (Ἐπόπται καὶ Ἐπιμεληταί οἱ αὐτοὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τόμου). Θεσ/κη 1977, σ. 398.

1. Τοὺς ἀνωτέρω τόμους ἔχω ἐνώπιόν μου, οὓς καὶ παρουσιάζω συνιστῶν ἐκθύμως τὴν ἀπόκτησίν των εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Περιοδικῶν. Πρόκειται περὶ μετ' ἐπιστασίας καὶ ἐπιστημονικῆς εὐσυνειδησίας ἐπεξεργασμένων κειμένων τοῦ μεγάλου τῆς Ὀρθοδοξίας ἐκκλησιαστικοῦ Πατρὸς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ καὶ Ναζιανζηνοῦ. Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τόμου ὀφείλεται εἰς τὸν Δρα Θεολογίας Παναγ. Παπαευαγγέλου. Περιεχόμενα: Εἰσαγωγή, σύντομος, περιεκτικὴ καὶ διαφωτιστικὴ (σ. 9-17). Κείμενον-Μετάφρασις: 1. Κατὰ Ἰουλιανοῦ Βασιλέως στηλιτευτικὸς πρῶτος (σ. 18-181). 2. Κατὰ Ἰουλιανοῦ Βασιλέως στηλιτευτικὸς δεῦτερος (σ. 182-249). 3. Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον (σ. 250). Εὐρετήρια: 1. Ἀγ. Γραφῆς (291-294). 2. Ὀνομάτων καὶ πραγμάτων (σ. 295-320). Πίναξ περιεχομένων (σ. 321).

2. Τὸ Ἴδρυμά των «Πατερικῶν ἐκδόσεων», ὑπὸ τὴν προσωνομίαν «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» προνοία τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσ/κης, ἀποβλέπει εἰς τὴν εὐρυτάτην κατὰ τὸ δυνατόν διάδοσιν τῶν ἔργων τῶν Πατέρων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τούτου αἱ ἐκδόσεις τούτου, χωρὶς νὰ παραμελῶσι τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα περὶ ἐκάστου ἔργου, προσδίδουσιν ἐν τούτοις εἰς τὰ ἐκδιδόμενα Πατερικὰ κείμενα τὴν ἀναγκαίαν ἐκλαϊκευτικὴν μορφήν, τόσον εἰς τὰ κείμενα τοῦ Πατρὸς, ὅσον καὶ εἰς τὰς μεταφράσεις καὶ τὰ σχόλια. Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν ὅτι πάντες οἱ συνεργάται τοῦ Ἰδρυμάτος εἶναι γνωστοὶ ἐπιστήμονες καὶ δόκιμοι συγγραφεῖς, δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ λεχθῆ, ὅτι καὶ αἱ πρὸς ὠφέλειαν τῶν πολλῶν ἐκδόσεις τῶν Πατερικῶν ἔργων ἔχουσιν ὅλα τὰ ἐχέγγυα τῆς σοβαρᾶς διαπραγματεύσεως. Ἀσφαλῶς δὲ ἀποβαίνουσι τὰ μάλιστα ὑποβοηθητικὰ διὰ τοὺς μελετητὰς τῶν Πατέρων, κατ' ἐξοχὴν δὲ εἰς τοὺς Θεολόγους καὶ Φιλολόγους: ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱερατικοὺς παντὸς βαθμοῦ καὶ κατ' ἐξοχὴν τοὺς Ἱεροκλήρυκας. Διὸ καὶ συνιστῶμεν τὰ ἔργα τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰδρυμάτος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσ/κης «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» μετὰ περισσοῦς θερμότητος.

3. Μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀπαραίτητον ἐπιμέλειαν εἶναι ἐκδεδομένοι καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 4 τόμος, ὁ περιλαμβάνων τοὺς Δογματικοὺς Λόγους τοῦ Γρηγορίου. Εἰσαγωγή, κείμενον, μετάφρασις καὶ σχόλια ὀφείλονται εἰς τὸν Καθηγητὴν τῆς Θεολ. Σχολῆς Θεσ/κης Στέργιον Ν. Σάκκον. Ὁ Σάκκος εἶναι γνωστὸς καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν του, ὥστε νὰ εἶναι τις βέβαιος καὶ περὶ τῆς ἀριότητος τοῦ ἀνα χείρας τόμου. Διὰ τὴν ὅμως τόσον συνοπτικὴν ἢ Εἰσαγωγήν; Ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἶναι ἀξιὸν ἐξάρσεως διὰ

τὰς ὑπ' ὄψιν ἐκδόσεις εἶναι ἡ ἀπλῆ καὶ καθαρὰ γλῶσσα τῶν μεταφράσεων τῶν συγγραφέων. Πενιχρὰ τὰ σχόλια. Διὰτί;

3. 'Ο ὑπ' ἀριθ. 5 τόμος, ὁ περιλαμβάνων τοὺς 'Εορταστικούς καὶ 'Ηθικολογικούς Λόγους τοῦ Γρηγορίου ὀφείλεται εἰς τὸν Θεολόγον Νικ. 'Εμμ. 'Αποστολάκη ν, βοηθὸν-ἔρευνητὴν τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν 'Ερευνῶν. 'Η Εἰσαγωγή λίαν κατατοπιστικὴ καὶ εἰς ἑκτασιν ἐπαρκής. Σχόλια ἀνεπαρκῆ, γλῶσσα ἀπλῆ καὶ καθαρὰ, ἀπόδοσις ὀρθὴ τῆς μεταφράσεως. "Ὅσοι ἐπεχείρησαν νὰ μεταφράσουν, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ν' ἀποδώσουν εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν τὰ Πατερικὰ κείμενα, γνωρίζουν τὰς δυσχερείας ἐπιτυχῶς κατὰ πάντα ἀποδόσεως καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰς ἣν πολλάκις εὐρίσκονται διὰ τὴν ὀρθὴν ἀπόδοσιν τοῦ νοήματος τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως, ὅπως περιφραστικῶς ἐκθέσουν τὸ νόημα οὐ μόνον φράσεων, ἀλλὰ καὶ λέξεων καὶ ὄρων ἀκόμη. Διὰ τοῦτο οἱ ἐπιτυχῶς μεταφράζοντες τὰ Πατερικὰ κείμενα εἶναι ἄξιοι ἰδιαίτερας ἀναγνωρίσεως.

4. 'Ο ὑπ' ἀριθμ. 8 τόμος, ὁ περιλαμβάνων τὰ ἔργα τοῦ Θείου Γρηγορίου: 1. 'Ο Χριστὸς πάσχων καὶ 2. "Ἐπὶ δογματικὰ, ὀφείλεται εἰς τὸν Φιλολόγον 'Ιγνάτιον Σακκαλλῆ ν. 'Οφείλω νὰ ἐξάρω ἰδιαίτερας τὴν μετ' ἐπιστάσιος καὶ πλήρους γνώσεως τοῦ θέματος περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ περιφήμου ἔργου «'Ο Χριστὸς πάσχων» ὑπὸ τοῦ Φιλολόγου 'Ιγνατίου Σακκαλλῆ. Οὗτος ἐπέτυχεν ν' ἀποδώσῃ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ του τὴν πλήρη εἰκόνα τῶν περὶ τῶν ἔργων τούτων κρίσεων τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν ἐπικρατεστέρων ἀπόψεων. Κρίσις ὀρθὴ καὶ φιλολογικὴ ἐνημερότης εἶναι τὰ εὐμενῆ στοιχεῖα τῆς Εἰσαγωγῆς τοῦ τόμου. 'Αλλὰ καὶ τὰ τόσον δυσχερῆ εἰς μετάφρασιν κείμενα τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργων τοῦ ἀνα χειῖρας τόμου ἀποδίδονται μὲ μιαν ἀξίεπαινον ἀπόδοσιν, λίαν διδακτικὴν καὶ ὑποδειγματικὴν καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς Θεολόγους. 'Η ἀμοιβαία συνεργασία Θεολόγων καὶ Φιλολόγων εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν Πατερικῶν ἔργων ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ ἐπιστημονικὴν ἐπιτυχίαν ἐν τῇ ἀντιμετωπίσει τῶν ἀναποφεύκτων ποικίλων δυσχερειῶν, θεολογικῶν τε καὶ φιλολογικῶν. 'Η γλῶσσα ἀπλουστερά, ἀλλὰ καὶ ἐπιτυχῆς ἐν τῇ ἀπόδοσει τοῦ νοήματος τοῦ κειμένου, ἄνευ παραφραστικῶν ἐπεκτάσεων. Καὶ ἐνταῦθα παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ πτωχεία τῶν σχολίων.

Γενικαὶ παρατηρήσεις: 'Η βιβλιοδεσία πάντων τῶν τόμων εἶναι ἀρίστη, προσδίδουσα ἐξαιρετὸν καλαισθητὸν ἐμφάνισιν. 'Η ἐκτύπωσις ἐπὶ ὠραίον χάρτου διαθέτει ἐπίσης εὐμενῶς. Σελίδες τινὲς ἐνίαν τόμων πάσχουσιν ἀπὸ τὴν κακὴν ἐκτύπωσιν καὶ τὴν ἀσυγχώρητον ἄλλειψιν ἐπαρκούς τυπογραφικῆς μελάνης. Πότε ἐπὶ τέλους θὰ ἐξαλειφθῇ τὸ πανελλήνιον τῆς Τυπογραφίας μας φαινόμενον, αἱ ἐκδόσεις τῶν 'Ελλήνων συγγραφέων νὰ παύσουν ἐμφανιζόμενα πολλάκις ὡς κακέκτυποι; 'Η ἐπιλογή τῶν στοιχείων καλὴ καὶ πρέπουσα.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

'Αθανασίου 'Αλεξανδρείας τοῦ Μεγάλου, "Ἄπαντα τὰ ἔργα. 8. 'Ιστορικοδογματικὰ Α'. Εἰσαγωγή-κείμενον-μετάφρασις-σχόλια ὑπὸ Χρήστου Κρικῶνη. ("Ἑλληνες Πατέρες τῆς 'Εκκλησίας ἀριθ. 22. Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς». 'Ιερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 415.

1. Εἰς τὴν εἰκοσασέλιδον Εἰσαγωγὴν του ὁ μεταφραστὴς καὶ σχολιαστὴς τοῦ ἔργου Χρ. Κρικῶνης δίδει σαφῆ ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἔργου τοῦ Μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ Πατρὸς, ὑπὸ τὸν τίτλον «'Απολογητικὸς κατὰ 'Αρειανῶν ἢ 'Απολογητικὸς δευτερός». 'Εξιστορεῖ δὲ τὰ γεγονότα, ἅτινα ὄθησαν τὸν Μ. 'Αθαν. νὰ συντάξῃ τὸ ἔργον τοῦτο. 'Ακολουθεῖ ἱστορικὴ ἀνάλυσιν τῆς «'Απολογίας πρὸς τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον» καὶ τέλος

ἐκτίθενται περιληπτικῶς τὰ «Περὶ τῶν διαβαλλόντων τὴν ἐν τῷ διαγμῷ φυγὴν» γεγονότα. Ἡ τε Εἰσαγωγὴ καὶ ἡ εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν μετάφρασις ἀποδίδονται ἐπιτυχῶς. Τὸ ἔργον κατακλείουσι τὰ εὐρετήρια : 1. Χωρίων τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ 2. ὀνομάτων καὶ πραγμάτων, τέλος δὲ ὁ πίναξ τῶν περιεχομένων.

2. Ὁ Χρῆστος Κρικῶνης, Ἐπιμελητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσ/νίκης, διὰ τοῦ ἔργου τοῦ «Συναγωγὴ Πατέρων» Εἰς τὸ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, Θεσ/κη 1976, σ. 530, ἀπέδειξεν ὅτι κατέχει ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν καὶ γνωρίζει τὸ «δέον» τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκθέσεως. Ἦδη ἐν τῷ Περιοδικῷ «Θεολογία» ἐδημοσιεύθη εὐμενὴς βιβλιοκρισία τοῦ μνημονευθέντος ὀγκώδους ἔργου του. Καὶ ὁ ἀνὰ χεῖρας τόμος, ὁ περιλαμβάνων ἱστορικοδογματικὰ ἔργα τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ἀποδεικνύει τὸν συγγραφέα Χρ. Κρικῶνην κάτοχον τῶν ἀπαραιτήτων ἐφοδίων ἐπιστημονικῆς συγγραφικῆς δεξιότητος. Εὐχόμεθα εὐφορίαν πλείονα ἐν τῷ πεδίῳ τῶν θεολογικῶν του διαφερόντων.

Ὡς καὶ τὰ πρότερον χαρακτηρισθέντα ὠφελιμώτατα διὰ τοὺς φιλομαθεῖς ἅπαντα τὰ ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐν Θεσ/κῇ Ἰδρυμάτος «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», οὕτω καὶ ὁ ἀνὰ χεῖρας τόμος συνιστᾶται ὡς κατ' ἐξοχὴν χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Α. Γουσίδου, Στατιστικὴ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Περιφέρεια Πρωτευούσης, Λοιπὴ Στερεὰ Ἑλλάς καὶ Εὐβοία, Πελοπόννησος, Θεσσαλονίκη 1973, σελ. 283+6 Χάρται.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος στερεῖται ἐπισήμων στατιστικῶν περὶ τοῦ ποιμνίου της, δηλαδὴ τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν φρόνημά του, περὶ τῆς θέσεως τῶν ἑτεροδόξων καὶ ἀλλοθρήσκων καὶ περὶ τῶν πάσης φύσεως ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων καὶ σωματείων κατὰ μητροπόλεις. Εὐτυχῶς ὅτι, ὡς πρὸς τὰ μοναστήρια, τὸ κενὸν τοῦτο πληροῦται αἰσθητῶς ἤδη διὰ τῆς νεωστὶ (1976) ἐκδοθείσης ἐργασίας τοῦ Σ. Κοκκίνη «Τὰ μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος», ὡς πρὸς δὲ τὸ ἔμψυχον δυναμικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ μητροπόλεις, σοβαρὰ στατιστικὴ προσπάθεια καταβάλλεται ὑπὸ τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Α. Γουσίδου, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ., ὁ ὅποιος ἐν εἰσαγωγῇ (σελ. 15) προσδιορίζει τὴν συμβολὴν του, πληροφοροῦν τοὺς ἀναγνώστας του ὅτι τὰ διδόμενα στατιστικὰ στοιχεῖα εἶναι ἀκαθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως, συμπληρούμενα δι' ἑτέρων γεωφυσικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς φύσεως, ἐπηρεάζοντα ἢ δυνάμενα νὰ ἐπηρεάσουν τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν». Ἡ προσφορὰ τοῦ συγγραφέως εἶναι κατὰ πάντα ἀξιόπαινος, καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ ἐπιτυχῆς, τοσοῦτα μᾶλλον καθ' ὅσον, ὅπως ὁ ἴδιος τονίζει, καὶ εἶναι ἀληθές, «διὰ πρώτην φοράν δίδεται ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν κατοίκων καὶ τῶν οικισμῶν ἐκάστης Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ μάλιστα κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἀπογραφὰς τοῦ πληθυσμοῦ», τῶν ἐτῶν 1951, 1961 καὶ 1971. Τὰ συλλεγόμενα στοιχεῖα ἐξ ἐπισήμων πηγῶν (βλ. ταύτας ἐν σελ. 13) κατατάσσονται καὶ ἐκτίθενται εἰς συγκεντρωτικοὺς καὶ ἀναλυτικοὺς πίνακας δι' ἐκάστην μητρόπολιν. Ὁ πρῶτος τόμος φιλοδοξεῖ νὰ ἐλέγξῃ στατιστικῶς τὴν πληθυσμιακὴν κατάστασιν εἰς τὰς μητροπόλεις α' Περιφερείας Πρωτευούσης, β' Λοιπῆς Στερεᾶς καὶ Εὐβοίας καὶ γ' Πελοποννήσου.

Ἐγκύπτοντες λεπτομερέστερον εἰς τὴν ἐργασίαν, παρατηροῦμεν ὅτι συγκεντρωτικῶς καὶ ἀναλυτικῶς δίδονται στοιχεῖα εἰς τεσσάρων εἰδῶν πίνακας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν περιφερειῶν εἰς ἀστικὰς, ἡμισιαστικὰς καὶ ἀγροτικὰς καὶ καθ' ὕψομετρικὰς ζώνας μετὰ τῆς θρησκευτικῆς τοποθετήσεως τῶν κατοίκων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπογραφῶν 1951, 1961 καὶ 1971. Οὕτω, ὁ εἰδικὸς ἐρευνητὴς τῆς θρησκευτικῆς κοινωνιολογίας ἔχει εἰς χεῖράς του ἐγ-

χειρίδιον χρήσιμον τοῦ ἀντικειμένου ἐρεύνης καὶ ὠφέλιμον τοῦ πρακτικοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας (σελ. 17). Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐκφράζεται ἡ εὐχή, ὅπως συνεχισθῇ ἡ ἀναληφθεῖσα προσπάθεια διὰ τῆς δημοσιεύσεως εἰς δεῦτερον τόμον τῶν στατιστικῶν στοιχείων τῶν ὑπολοίπων μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος· ἄλλωστε ἀναγγέλλεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐν προλόγῳ (σελ. 5).

Εἰδικώτερον, ἐπιθυμῶ νὰ κάμω μερικὰς ἐκτιμήσεις, συμπληρώσεις καὶ διορθώσεις πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ὁλοκλήρωσιν τῆς προσπάθειας τοῦ συγγραφέως, ἡ ὁποία ἐρχεται νὰ ὑποβοηθῆσθῇ ἀφ' ἐνὸς τὸ διοικητικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας πρακτικῶς καὶ νὰ προωθῆσθῇ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ πλέον τὸν κλάδον οὐχὶ μόνον τῆς Ποιμαντικῆς ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἐκκλησιαστικῶν στατιστικῶν.

Οἱ συγκεντρωτικοὶ καὶ οἱ ἀναλυτικοὶ πίνακες εἶναι σχεδὸν πλήρεις ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῶν περιφερειῶν εἰς ἀστικές, ἡμιστικές καὶ ἀγροτικές, ὡς πρὸς τὴν κατανομήν αὐτῶν καθ' ὕψομετρικὰς ζώνας καὶ ὡς πρὸς τὴν διάκρισιν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς προσφυγικόν, γηγενῆ καὶ μικτόν· ἐμφανίζουν ὅμως ἑλλείψεις ὡς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν τοποθέτησιν τῶν κατοίκων. Δὲν ἀρκεῖ ἡ αἰτιολόγησις τοῦ πράγματος ἐκ τοῦ ὅτι «ὠρισμένοι Ἱεραὶ Μητροπόλεις στεροῦνται στατιστικῶν τῶν μὴ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀνηκουσῶν θρησκευτικῶν ὁμάδων» (σελ. 13), οὕτε εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ ὁ ἐρευνητῆς εἰσέτι εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» πρὶν ἢ τοῦτο ἐξελιχθῇ εἰς ὑπεύθυνον πηγὴν στατιστικῶν δεδομένων, σκοπὸν πρὸς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ φιλοδοξῇ νὰ κατατελεῖται τοῦτο ὡς ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὸ κενὸν ἐμφανίζεται κυρίως εἰς τὴν ἀδυναμίαν ἀκριβοῦς προσδιορισμοῦ τῆς δυνάμεως τῶν Παλαιοημερολογιτῶν καὶ τῶν Χιλιαστῶν εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ τὰς μητροπόλεις Πειραιῶς, Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος, Κορινθίας, Πατρῶν καὶ Κηθῶρων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐκ τῶν σχετικῶν περὶ θρησκευτικῆς τοποθετήσεως τῶν κατοίκων πινάκων, καίτοι μὴ πλήρων, ἡ εἰκὼν τῶν μὴ ὀρθοδόξων εἰς τὰ προαναφερθέντα διαμερίσματα κατὰ τὸ 1971 εἶναι ἡ ἐξῆς: Π ε ρ ι φ έ ρ ε ι α Π ρ ω τ ε υ ο ὑ σ η ς: μὴ Ὁρθόδοξοι 31.293, ἐξ ὧν Ἀρμένιοι 7.090. Παλαιοημερολογίται 2.358 (μόνον ἐν τῇ μητροπόλει Νικαίας), Ρωμ./λικοὶ 20.404, Χιλιασταὶ 1.036 (μόνον ἐν τῇ μητροπόλει Νικαίας), Προτεστάνται 239, Ἰσραηλίται 100, Μωαμεθανοὶ 66, ἐπὶ συνόλου 2.338.531 κατοίκων (ἤτοι ποσοστὸν μὴ Ὁρθοδόξων 1,3% περίπου). Λ ο ι π ῆ Σ τ ε ρ ε ἄ Ἑ λ λ ἄ ς κ α ι Ἐ ὕ β ο ι α: μὴ Ὁρθόδοξοι 6.226, ἐξ ὧν Παλαιοημερολογίται 4.882, Χιλιασταὶ 672, Προτεστάνται 408, Ρωμ./λικοὶ 1.430, Ἰσραηλίται 122, Μωαμεθανοὶ 11, ἐπὶ συνόλου 786.200 κατοίκων, ἐξ ὧν 779.974 Ὁρθόδοξοι (ἤτοι ποσοστιαίως 99,2% ἔναντι 0,8%), πλὴν τῶν κατοίκων τῶν μητροπόλεων Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος καὶ Κηθῶρων, περὶ τῶν ὁποίων ἔλλειπουν στοιχεῖα (βλ. σελ. 58, 67, 108, 119). Π ε λ ο π ό ν ν η σ ο ς: μὴ Ὁρθόδοξοι 2.306, ἐξ ὧν Ρωμ./λικοὶ 1008, Παλαιοημερολογίται 661, Χιλιασταὶ 524, Προτεστάνται 100, Μωαμεθανοὶ 15, ἐπὶ συνόλου 861.266 κατοίκων, ἐξ ὧν 858.960 Ὁρθόδοξοι (ἤτοι, ποσοστιαίως 99,5% ἔναντι 0,5%), πλὴν τῶν μητροπόλεων Πατρῶν καὶ Κορινθίας, περὶ τῶν ὁποίων ἔλλειπουν στοιχεῖα ὡς πρὸς τοὺς Παλαιοημερολογίτας καὶ τοὺς Χιλιαστὰς (βλ. σελ. 176, 188, 241, 245).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναλυθέντων στατιστικῶν δεδομένων προβάλλει ἀνάγλυφος ἡ κατάστασις τοῦ ἐν γένει μὴ ὀρθοδόξου στοιχείου εἰς Πελοπόννησον καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν περιφέρειαν Πρωτευούσης μέχρι τοῦ 1971. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὰ κατώτατα δυνατὰ ὅρια, θὰ εἴχομεν δὲ πληρεστέραν καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τῶν Παλαιοημερολογιτῶν καὶ τῶν Χιλιαστῶν, ἐὰν ἐδίδοντο διὰ τὰ σχετικὰ στοιχεῖα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ τὰς μητροπόλεις Πειραιῶς, Ἀττικῆς, Κορίνθου, Πατρῶν καὶ Κηθῶρων.

Εὐχομαι εἰς τὸν φιλόπονον συγγραφέα τῆς τόσον ἀναγκαίας αὐτῆς μελέτης ἀπὸ ποιμαντικῆς καὶ ἱστορικῆς πλευρᾶς νὰ συμπληρώσῃ ἐν καιρῷ τὰ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντα κενά, νὰ λάβῃ ἐπὶ πλεόν ὑπ' ὄψει του τὴν κατὰ τὸ 1974 νέαν ἐκκλησιαστικὴν διαίρεσιν τῆς Περιφερείας Πρωτευούσης καὶ τῆς μητροπόλεως Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐξ νέων μητροπόλεων, ἕνεκα τῆς ὁποίας, ἀνατρεπομένης τῆς νῦν διατάξεως τῆς μελέτης κατὰ μητροπόλεις, ἐπιβάλλεται πλήρης ἀναθεώρησις καὶ ἀνακατάταξις εἰς τὰ περὶ τῶν μνημονευθεισῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν στατιστικὰ στοιχεῖα αὐτῆς καὶ τέλος νὰ περιλάβῃ, κατὰ τὴν νέαν ἐκκλησιαστικὴν διαίρεσιν, τὴν μητρόπολιν Κηθύρων οὐχὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Λοιπῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας, ὅπως κάμνει, ἀλλὰ τῆς Πελοποννήσου, ὅπου γεωγραφικῶς κεῖται ἡ νῆσος τῶν Κηθύρων. Λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἀνωτέρω, οἱ ἐν τέλει ἐξ χάρταις χρῆζουσιν ὡσαύτως, προσθηκῶν καὶ διορθώσεων¹.

ΑΘ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

1. Τὸ θέρος 1975, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ χιλιαστικοῦ προβλήματος, πρωτοβουλία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ἡ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία, εἰς σχετικὴν παράκλησιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου διὰ συνοδικοῦ ἐγγράφου ἀπὸ 22-8-1975, ἀπήντησε διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. Ε.Π. 364/Ε.Π. 34/27-8-75 Ἐμπιστευτικοῦ αὐτῆς ἐγγράφου καὶ ἐγνώρισε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τὰ αἰτηθέντα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα... παρεσχέθησαν μόνον δι' ὑπηρεσιακὴν χρῆσιν». Βλ. σχετικῶς Α. Γ. Λε ν ῆ, μητροπολίτου Ταλαντίου, Αἱ ἐνεργεῖαι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ χιλιαστικοῦ προβλήματος, Ἀθῆναι 1976, σελ. 72. Ἐπὶ τῇ βάσει, λοιπόν, τοῦ ἐγγράφου τούτου «τὸ σύνολον τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν (Μάρτιος 1971) δηλωσάντων τὴν ἰδιότητα τοῦ Μάρτυρος τοῦ Ἰεχωβᾶ δὲν σχηματίζει τὸν ἀριθμὸν 20.000». Αὐτόθι. Δηλαδή ὁ ἐντοπισθεὶς ἀριθμὸς Χιλιαστῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσωπεύει μόλις τὸ 0,2% τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ἀνερχομένου εἰς 9.000.000 περίπου.

«Θ Ε Ο Λ Ο Γ Ι Α»

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΤΩ ΝΟΜΩ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: † Ὁ Πατρῶν Νικόδημος
† Ὁ Ἐλασσώνος Σεβαστιανός

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Κων. Γ. Μπόνης, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν - Ἀκαδημαϊκός, Μηθόμνης 47, Ἀθῆναι 823. Τηλ. 86.49.194.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ: Ἰωάννης Μιχαήλ, Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου.